

Socialnämndens utredning när barn kommit till genom assisterad befruktning av en ensamstående kvinna

Mars 2018

Information från MFoF till socialnämnderna om utredning när barn har kommit till genom assisterad befruktning av en ensamstående kvinna. Innehållet kompletterar MFoF:s föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens utredning när barn har kommit till genom en assisterad befruktning av en ensamstående kvinna (HSLF-FS 2017:66).

Sammanfattning

- Ensamstående kvinnor har möjlighet till assisterad befruktning inom ramen för svensk hälso- och sjukvård på samma villkor som par.
- Utgångspunkten är att en ensamstående kvinna som genomgår assisterad befruktning inom ramen för svensk hälso- och sjukvård blir barnets enda rättsliga förälder.
- Socialnämnden ska alltid inleda en faderskaps- eller föräldraskapsutredning men ska lägga ner utredningen om lagens förutsättningar är uppfyllda.
- Utredningen ska göras i EN-protokollet.

Utredning när modern är en ensamstående kvinna

Ensamstående kvinnor har möjlighet att genomgå assisterad befruktning på sjukhus i Sverige.

Utgångspunkten är att en ensamstående kvinna som genomgår assisterad befruktning inom ramen för svensk hälso- och sjukvård blir barnets enda rättsliga förälder.

Socialnämnden ska alltid inleda en faderskaps- eller föräldraskapsutredning om modern inte är gift och barnet har hemvist i Sverige. Men något faderskap ska inte fastställas om kvinnan har genomgått assisterad befruktning enligt lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. och hon vid tillfället för behandlingen var ensamstående (1 kap. 3 § föräldrabalken). Då ska faderskapsutredningen läggas ner. Det gäller om:

- modern har genomgått en insemination eller befruktning utanför kroppen enligt 6 eller 7 kap. lagen om genetisk integritet m.m.
- modern vid behandlingen var en ensamstående kvinna, och
- det – med hänsyn till samtliga omständigheter – är sannolikt att barnet kommit till genom behandlingen.

Begreppet ensamstående kvinna

I det här sammanhanget avses med *ensamstående kvinna* en kvinna som inte är gift, registrerad partner eller sambo. Även en kvinna som är så kallad särbo, dvs. lever i ett parförhållande men inte bor tillsammans med sin partner, omfattas alltså.¹ Begreppet definieras i 1 kap. 5 § lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.

Ansvarig kommun

Av 2 kap. 2 § FB framgår det att socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört ansvarar för att inleda en faderskaps- eller föräldraskapsutredning. Om en utredning inleds före barnets födelse bör socialnämnden i den kommun där modern är folkbokfört ansvara för utredningen.²

Utredningen

Personligt sammanträffande med modern

Utredaren bör kalla modern till ett personligt möte så snart som möjligt och informera om vilka regler som gäller för utredningen. Modern ska vid besöket kunna styrka sin identitet. I protokollet antecknas på vilket sätt modern legitimerat sig (typ av legitimationshandling och legitimationsnummer). Utredaren bör vid besöket räkna ut konceptionstiden och jämföra uppgifterna som modern lämnat med den framräknade konceptionstiden. Konceptionstiden bör beräknas med hjälp av rekommendationerna och födelseviktstabellen i MFoF:s föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2017:49) om socialnämndens utredning och fastställande av faderskap. Modern bör informeras om den beräknade konceptionstiden, det vill säga den tidsperiod inom vilken en befruktning kan ha ägt rum och dess betydelse för utredningen. Utredaren bör också informera modern om barnets rätt att få ta del av uppgifter om spermiegivaren enligt 6 kap. 5 § och 7 kap. 7 § lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.

EN-protokollet

Socialnämnden ska föra protokoll över det som framkommer vid utredningen och som är av betydelse för faderskapsfrågan, enligt 2 kap. 8 § FB. MFoF fastställer de protokoll som socialnämnderna ska använda vid utredning av faderskap eller föräldraskap.

Om ett barn har kommit till genom assisterad befruktning av en ensamstående kvinna och behandlingen utförts inom svensk hälso- och sjukvård, ska utredningen göras i EN-protokollet för ensamstående kvinna.³ Har den assisterade befruktningen skett på annat sätt än enligt 6 kap. 1 § och 7 kap. 1 § lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m., till exempel på klinik utomlands, ska faderskapet utredas och utredningen göras i MF-protokoll.

¹ Prop. 2014/15:127 s.28

² HSLF-FS 2017:66

³ HSLF 2017:66 (bilagan).

Handling från sjukvårdsinrättning

Att modern har genomgått assisterad befruktning som ensamstående kvinna inom svensk hälso- och sjukvård bör styrkas genom ett intyg eller en kopia av patientjournalen från tillfället då behandlingen som ska ha lett till befruktningen skedde.⁴ En kopia av handlingen sparas i akten. Ett alternativ till att modern visar skriftlig dokumentation kan vara att socialnämnden själv hämtar in information från sjukvårdsinrättningen, som styrker att modern genomförde behandlingen som ensamstående. För att vårdinrättningen ska kunna lämna ut uppgifterna krävs moderns samtycke. Om informationen lämnas muntligt antecknas den som en journalanteckning i akten (11 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) SoL).

Utvidgad utredning

Om modern uppger att hon har haft sexuellt umgänge med en man inom den beräknade konceptionstiden bör utredningen utvidgas. Utredaren bör verka för att en rättsgenetisk undersökning genomförs på barnet, modern och den man som det gäller.⁵ Om barnet inte har kommit till genom en assisterad befruktning ska faderskap fastställas för barnets genetiska far och utredningen ska då göras i MF-protokoll.

Utredning före barnets födelse

Om modern begär det, bör nämnden inleda en utredning före barnets födelse. Då beräknas konceptionstiden med utgångspunkt från en födelsevikt på 3 500 gram och den beräknade födelsedagen. Två veckor bör sedan läggas till i början och i slutet av det framräknade tidsintervallet. När barnet är fött inhämtas uppgifter om barnets födelsevikt och födelsedatum. Utifrån det räknas den faktiska konceptionstiden ut, för att säkerställa att barnet fötts inom den tidigare beräknade konceptionstiden.⁶

Spermiegivaren kan frivilligt bekräfta faderskapet

Om en ensamstående kvinna genomgått behandling med spermier från en donator som hon själv valt finns det inga hinder mot att spermiegivaren frivilligt bekräftar faderskapet (1 kap. 3 § tredje stycket FB).⁷ En sådan bekräftelse förutsätter att modern och socialnämnden, eller barnet om barnet är myndigt, godkänner bekräftelsen.

Nedläggning av utredningen

Om socialnämnden kommer fram till att förutsättningarna i 1 kap. 3 § andra stycket FB är uppfyllda ska det inte fastställas något faderskap eller föräldraskap. Då ska socialnämnden lägga ner utredningen. Om förutsättningarna däremot inte är uppfyllda ska en fullständig faderskaps- eller föräldraskapsutredning genomföras.

Beslut om att lägga ner utredningen tas med stöd av 2 kap. 7 § andra stycket FB. Beslutet ska fattas av socialnämnden och kan inte delegeras (10 kap. 5 § SoL). Beslutet kan överklagas till länsstyrelsen (2 kap. 7 § tredje stycket FB). Utredaren bör informera modern om att nämnden

⁴ HSLSF-FS 2017:66

⁵ HSLF-FS 2017:66

⁶ HSLF-FS 2017:49

⁷ Prop 2014/15:127 s.18.

kan återuppta utredningen om spermiegivaren frivilligt vill bekräfta faderskapet och modern vill godkänna bekräftelsen.⁸

Om kvinnan gifter sig före barnets födelse gäller faderskapspresumtionen. Om en kvinna som har genomgått assisterad befruktning som ensamstående gifter sig med en man före barnets födelse så gäller faderskapspresumtionen (1 kap. 1 § FB). Hennes man anses vara far till barnet. I lagstiftningsärendet ansågs det inte finnas skäl till att göra undantag från faderskapspresumtionen i dessa situationer.⁹ Om faderskapet ska hävas är det endast den man som blivit far genom presumtion eller barnet som har rätt att föra talan om detta (3 kap. 1 och 2 §§ FB).

Om socialnämnden bedömer att det är till barnets bästa att faderskapspresumtionen hävs kan socialnämnden enligt 5 kap. 3 § socialtjänstförordningen (2001:937) anmäla till överförmyndaren att barnet behöver en god man.

Biträde av en annan kommun

På begäran av socialnämnden ska socialnämnden i en annan kommun lämna biträde vid utredningen. Det framgår av 2 kap. 4 och 8 a §§ FB. Det kan bli aktuellt om modern och barnet flyttar efter barnets födelse, men innan utredningen hunnit göras klar. Om nämnden begär biträde med att höra modern bör den ansvariga nämnden så långt det är möjligt fylla i protokollet och sända det i original till den biträdande nämnden. Den ansvariga nämnden behåller en kopia. Den biträdande nämnden bör sedan upprätta övriga delar av protokollet och underteckna det.¹⁰

Rätten att söka sitt ursprung

Handlingar som har kommit in eller upprättats i samband med en utredning om faderskap eller föräldraskap får inte gallras (12 kap. 2 § första stycket SoL).

Enligt 26 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) har en enskild som uppnått myndig ålder rätt att utan hinder av sekretess ta del av förhållanden av betydelse för att han eller hon ska få vetskap om vilka hans eller hennes biologiska föräldrar är. Om den enskilde begär att få ta del av sådana uppgifter hos nämnden bör han eller hon vid utlämnandet erbjudas stöd och information. Eftersom det kan finnas information i ärendet som den enskilde både kan behöva hjälp med att förstå och att bearbeta bör nämnden även kunna erbjuda efterföljande stödsamtal.¹¹

Av 6 kap. 5 § och 7 kap. 7 § lagen om genetisk integritet m.m. följer att den som har avlats genom assisterad befruktning med donerade spermier har, om han eller hon uppnått tillräcklig mognad, rätt att ta del av de uppgifter om spermiegivaren som antecknats i sjukhusets särskilda journal. Om någon har anledning att anta att han eller hon kommit till genom sådan befruktning, är socialnämnden skyldig att på begäran hjälpa denne att ta reda på om det finns uppgifter antecknade i journalen. Kravet på tillräcklig mognad är enligt förarbetena sannolikt uppfyllt för

⁸ HSLF-FS 2017:66

⁹ Prop. 2014/15:127 s. 19.

¹⁰ HSLF-FS 2017:66

¹¹ HSLF-FS 2017:66

barn i de övre tonåren.¹² Vidare sägs att frågan om huruvida barnet har tillräcklig mognad sannolikt kan bedömas först efter ett samtal med barnet. Om barnet är under 18 år, bör sjukhuset normalt kunna godta socialnämndens bedömning av barnets mognad.

Barnet kan vända sig till socialnämnden eller till det sjukhus som har utfört inseminationen för att få ta del av uppgifter om givaren.¹³ Om den enskilde vill ta del av uppgifter som finns om spermiegivaren i sjukhusets journal bör nämnden erbjuda sig att hjälpa till att förmedla dessa uppgifter.¹⁴ Det är bara barnet självt som har rätt att få ta del av uppgifterna om givaren i sjukhusets särskilda journal. Om barnet är under 18 år får uppgifterna alltså inte lämnas ut på begäran av vårdnadshavare. Det är dock inget som hindrar att vårdnadshavarna följer med barnet när det kontakter socialnämnden eller sjukhuset.¹⁵ Socialnämnden kan få ut sjukhusets uppgifter om givaren endast om barnet har vänt sig till nämnden för att genom dess förmedling få del av uppgifterna.¹⁶ Om han eller hon vill komma i kontakt med givaren bör nämnden erbjuda sig att ta den inledande kontakten med denne.¹⁷

Frågor

Frågor om handläggningen av utredningar när barn har kommit till genom assisterad befruktning av ensamstående kvinna besvaras på telefontid för frågor om familjerätt, se www.mfof.se.

Växeln har telefonnummer 08-545 556 80.

¹² Prop. 1984/85:2 s. 16.

¹³ Prop. 1984/85:2 s. 27.

¹⁴ HSLF-FS 2017:66

¹⁵ Prop. 1984/85:2 s. 27.

¹⁶ Prop. 1984/85:2 s. 27.

¹⁷ HSLF-FS 2017:66